

2020 Beantwoorde Moeilijke Momenten

Categorieën van vragen

1. Last met afscheid of individuele karakter vh onderzoek
2. Vragen en reacties van ouders bij het begin van of bij de hereniging na een onderzoekssessie
3. Vragen ivm afname van bepaalde testen
4. Grensoverschrijdend gedrag van kinderen tijdens de afname
5. Kinderen die moeilijk te bereiken zijn
6. Taalzwakke kinderen
7. Kinderen die de 'neutrale opstelling' moeilijk verdragen
8. Spanningsregulatie die erg in actie of relatie gebracht wordt
9. Vraag naar geheimhouding, niet willen dat verteld wordt aan ouders
10. Groot verschil tussen wat verteld wordt in gewoon gesprek in vorige sessie en wat verteld wordt bij projectieve opdracht
11. Kind wil materiaal uit belevingsonderzoek aan ouders laten zien op einde van een sessie

Algemene vraagstellingen

1. Problemen en valkuilen VOOR de start van het belevingsonderzoek
2. Problemen en valkuilen TIJDENS het belevingsonderzoek
3. Problemen en valkuilen NA een sessie van, of het hele belevingsonderzoek
4. Verwerking van materiaal
5. Psychodynamische diagnostiek op basis van gesprekken ipv projectief materiaal

Overzicht

Categorieën van vragen

2. Vragen en reacties van ouders bij het begin van of bij de hereniging na een onderzoekssessie

(Sieglinde) Wat na een sessie belevingsonderzoek waarbij ouders vragen of het wat gelukt is, of ze goed hun best hebben gedaan en goed 'gewerkt' hebben. Sommige ouders vergelijken het precies soms met school of een 'opdracht' dat ze moeten maken bij mij. Soms willen ze ook weten wat er nu precies gedaan werd tijdens de sessie en vragen ze dit nadien in de wachtzaal. Op dat moment is er niet altijd tijd om dit helemaal uit te leggen, hoe pak je dit best aan? (Het belevingsonderzoek werd al toegelicht aan ouders in eerdere sessie).

- Normale aspect van feit dat ouders dit vragen/soort begroeting a.h.v. vragen over wat gedaan werd (cfr. aan de schoolpoort na een klasdag)
- Manier om gedelegeerde zorg terug bij O te krijgen (cfr. over-en-weer-schrijftje van kribbe)
- Tijdens intake kan je al vermelden aan ouders dat je tussentijds nog geen besluiten kan vertellen, dat dit pas na het geheel van onderzoek zal komen.
- Eventueel voorbereiden met K: wat zullen we straks zeggen als M iets vraagt...
- Niet het 'goed gewerkt' of goed gepresteerd benadrukken, wel comm. tuss. O & K bevorderen: wil jij vertellen wat we deden (de activiteit ipv het resultaat: we hebben getekend en verhalen verteld bij prenten)
- Deze vragen van ouders peilen er ook naar of het K op zijn gemak was, of er vertrouwen groeide. Vb. 'Eerst was die nog wat stil, daarna werd hij meer op zijn gemak'
- 'Ik heb wel een aantal eerste indrukken, maar ik denk dat het niet goed is dat ik die nu al gauwgaauw vertel, ik wil eerst wat tijd om het geheel te overdenken'
- Belang van tussentijds gesprek met de ouders, dan kan je hen met hun vragen ook wat daar naar verwijzen
- O voorbereiden dat K vaak niet direct, maar vaak pas nadat het terug in zijn gewoon ritme zit, iets vertelt over een nieuw contact
- Niet spreken i.t.v. "ik heb de test moeten afbreken/test kon niet doorgaan"! Wel: ik heb gezocht wat haalbaar was om te doen, en verwerven van vertrouwen en nadenken over wat uw kind uitdrukt, lijkt voor mij nu de eerste opdracht waaraan ik als onderzoeker eerst ga werken; een extra sessie voorstellen.

5. Kinderen die moeilijk te bereiken zijn

(Anouk) Kinderen die moeilijk/niet tot een tekening/verhaal komen, blijven zeggen 'ik weet het niet', 'ik weet niks', ... (lijk ik vooral te zien bij kinderen die last hebben van een scheidingssituatie, wat natuurlijk op zich al veel zegt...)

--> Hoe moedig ik hen aan om toch tot iets te komen? Welke kleine stapjes kunnen hierbij worden gezet?

(Reinhilde) Belevingsonderzoek bij kinderen die weten wat de hulpvraag is, dit is zowel meegedeeld door hun ouders en kort bij de eerste ontmoeting van het kind in de therapieruimte, maar er moeilijk in slagen tijdens de eerste sessies iets te tonen van zichzelf. Ze reiken duidelijk aan er niet te willen zijn (komen wel mee alleen, zonder hulp van ouders) en vinden alle opdrachtjes 'saai' en antwoorden op vele vragen 'ik weet het niet'. Door de aanwezige 'weerstand' krijgen de sessies een andere inhoud.. Het vraagt dan heel wat 'werk' om in te zetten op een goede relatie.

- Is dit kind in andere situaties ook eerst geloten, werd dit vermeld in intake?

- Bij start van onderzoek (en eventueel ook van volgende sessies) terug verwijzen naar hulpvraag (niet alleen symptoom!) van ouders en kind zelf. Nog extra exploreren 'waar zou jij bij geholpen willen worden?'
- Zoeken naar manieren om 'meer in contact' met het kind te komen? Wat heeft dit kind nodig om zich meer te (kunnen) tonen? Dit dan ook goed vasthouden voor het kind.
- Nog niet laten zien van binnenkant: kan dit kind het (nog) niet of wil het kind dit (nog) niet? Niet veroordelend zijn maar zoeken naar hoe je wel al in contact mag / kan komen met dit kind.
- Nagaan of dit 'beperkt materiaal' ook te maken kan hebben met jullie relatie opbouw op dit moment, of element uit realiteit (bv al boos binnen gekomen, daar misschien eerst meer tijd voor moeten maken om dit te kunnen plaatsen ...)
- We kunnen eerst een stapje terug zetten, een laagdrempeligere opdracht geven om het kind wat comfort te geven. Maar nadien wel ook durven terugkeren naar een iets moeilijker vraag zodat we niet enkel binnen de comfortzone blijven maar ook binnen de proximale zone met iets van spanning oefenen met het kind. wat meer moei
- Kind kan inderdaad angstig zijn voor de gevolgen van het onderzoek als niet duidelijk is welk mandaat jij hebt of als het onderzoek doorgaat op een plek waar ook beslissingen genomen worden door anderen over bvb hoeveel en wanneer naar huis! Zoeken hoe je dit differentieert naar het kind en alle betrokkenen

(Anouk) Kinderen die blijven zeggen 'ik weet het niet', 'ik weet niks'

- Is dit kind altijd zo (heb je die info ook uit de intake?) of heeft het kind veel tijd nodig om zich te kunnen tonen?
- Bij nieuwe persoon komen in nieuwe situatie met nieuwe opdrachten, activeert het gehechtheidssysteem ... Is dit K vermijdend gehecht en wil het dus op zichzelf zijn om zich te reguleren? Is het gesloten zijn een vorm van 'low keyedness' en helpt het te verwijzen naar zijn gehechtheidsfiguren en die aanwezig te stellen tijdens het onderzoek?
- Houd je oogcontact beperkt voor verlegen K, wend je wat meer af, zelfs voorstel 'ik doe mijn ogen dicht en dan mag jij het zeggen' kan helpen; of opschrijven ipv zeggen; of het via handpoppen ipv rechtstreeks praten.
- Welke betekenis heeft dit "gesloten" zijn? Is het een afweer tov de aanspraken die er nu op het K gemaakt worden?
- Toont het K via het gesloten zijn iets van zijn innerlijke wereld en kan jij daar als diagnosticus een vertaling voor zoeken? (mag je in de loop van het onderzoek dit benoemen, mag je woorden geven aan het feit dat K het misschien nodig heeft om bv zich niet te laten kennen???) Misschien is het K aan het oefenen met de relatiemodus 'afsluiten', dan gaan we zoeken of we dit directer als thema en inhoud kunnen inbrengen en of andere dimensies van dit 'afsluiten' ook aanwezig zijn (vb veel nood aan zelfbepaling)
- Ook hier weer zoeken naar welke modus van functioneren dit kind wel ligt: speelt, tekent, doet het kind liever dingen dan dat het moet "praten" en zitten op een stoel?
- Zeker ook letten op die momenten waar je wel 'meer' contact lijkt te ervaren, dit ook vasthouden en daar verder ook iets mee doen!
- Geslotenheid van K kan boodschap zijn van het systeem: toont het K een moeilijkheid van gezin ivm de hulpverlening/ loyaliteit/...? Ook weer tussenliggend gesprek met ouders/opvoeders nodig
- Of is dit kind taalzwak? (zie punt 6)

8. Spanningsregulatie die erg in actie of relatie gebracht wordt

(Tamara) **Moment 4** (tijdens BO): tijdens de afname van 4 affecten --> jongen die bij eerste emotie bang erg veel spanning vertoont: wil niet praten erover, schrijven of tekenen. Bij vraag 'waarvoor zijn kinderen van jouw leeftijd het meeste bang van?' ook geen reactie, lijkt erg te vermijden. Jongen begint zelf met een tekening te maken over iets dat hem blij maakt. Geef je hierin de vrijheid? Want jongen toont op

deze manier dat het wel erg spannend voor hem is en nood heeft aan iets blij. Naast het benoemen kan je als onderzoeker nog meer betekenen?

- Wat betekent dit overladen geraken door het affect? Kan je dit al linken aan de intake? Is dit 'plots', 'uit het niets' of toch te linken aan een bepaald thema?
- Zoeken hoe dit kind het affect ook in de hier-en-nu situatie kan bemeesteren bv door iets te doen, er over te mentaliseren?
- Hier lijkt het kind wel een coping te vinden (blijje tekening maken) maar gaat hierdoor de 'moeilijkere emotie (bang)' uit de weg. Je kan dan stil staan bij wat je opmerkt ("ah, ik zie dat je toont wat je blij kan maken, OK, als dat voor jou nu beter is, dat is knap"). Om dan - als het mogelijk is- ook op te merken dat er soms emoties zijn die nu nog moeilijk te delen zijn en emoties die makkelijker getoond kunnen worden ("het werd iets anders dan het 'bang' dat ik vroeg, zo loste je het op) . Dit goed voor jezelf vasthouden en zien of deze dynamiek zich op een later moment in het onderzoek herhaalt. Misschien sta je relationeel dan al wat verder in de opbouw van de werkrelatie waardoor er dan meer kan stilgestaan worden bij dit gegeven of bij 'bang' als dat in een andere opdracht terugkomt (vb Raven). Cfr supra: even mee naar de comfortzone, maar nadien ook gedoseerd proximale buiten de comfortzone uitproberen.
- Op zoek gaan naar wat maakt dat het kind dit nog niet kan. Is er nog geen gedeeld probleembesef? Dient de afweer om controle over eigenheid te kunnen behouden,...?
- Via projectief en ander materiaal in het onderzoek op zoek gaan naar typische defensiemechanismen van dit kind. Hierop in verdere fase van behandeling op werken !
- Kan kind met jouw hulp terug wat innerlijke rust vinden ? Welk soort hulp was dat dan → kan ook belangrijk element zijn in verdere aanpak!
- Als het kind dreigt te overspoelen is het soms nodig te overwegen de testing stop te zetten. Indien je via spelobservatie wel contact krijgt → nagaan wat helpt in de contactopbouw, welk soort gehechtheidspatroon we misschien al zien en van daaruit denken over wat verder mogelijk/wenselijk is.

(Margaux) Ik had eens een meisje (8 jaar) die zich erg controlerend (achterdochtig?) en bepalend opstelde m.b.t. wat ik aan het noteren was tijdens het beleavingsonderzoek. Soms stond ze bv. recht en kwam ze naast me staan om te controleren of ik de namen die ze zei wel correct spelde. Uiteraard belangrijke observaties. Maar zo zei ze bv. ook "Dat moet je nu niet opschrijven, he...", "Wat ik nu ga zeggen, moet je niet opschrijven, he", "Niet opschrijven, he?". Ondanks een duidelijke kadering (aan het begin + bij de specifieke momenten dat het ter sprake kwam) van waarom ik noteerde, leek ze het er erg moeilijk mee te (blijven) hebben. Hoe ga je hiermee om?

- Komt de beschreven "zelfbepaling, controlenood" ook al in de intake voor? Is het een manier van reageren typerend voor dit kind? Kan je misschien ook voorzichtig iets rond teruggeven : 'ah, jij vindt het belangrijk dat alles 'goed' neergeschreven wordt' of 'jij wil eens even kijken of ik het wel kan, goed doe? ', 'Ah jij maakt een onderscheid tussen 'echte antwoorden' en 'tussendoortjes'... , 'dit moet ik doorstrepen', ... ik zal dat er dan bijschrijven'
- Is het in alle situaties zo of enkel bij bepaalde opdrachten?
- Ook op zoek gaan naar betekenis van dit "afschermen". Wat kan dit betekenen? Angst om 'iemand' te kwetsen? Angst om in de ogen van de anderen te falen? Angst voor de reactie van jou of ouders? ...
- Hierbij exploreren hoe het K nood aan hulpverlening ziet! Wat kan jij als HV voor K betekenen? Hoe ziet K balans draaglast /draagkracht?
- 'Wat ik opschrijf is van ons samen, niet van mij alleen, is om te onthouden wat je nodig hebt'
- Is soms controlerend, is soms eerder manier om bij te tanken in het contact
- is soms manier om te tonen dat ze beetje zoals een juf komen nakijken

Algemene vraagstelling

1. Problemen en valkuilen VOOR de start van het belevingsonderzoek

(Julie) Wanneer beslis je in een lopend dossier om nog een belevingsonderzoek af te nemen? Indien je hiervoor kiest, doet de betrokken therapeut dit onderzoek of is het meer aangewezen om een extern persoon het belevingsonderzoek te laten afnemen?

Deze vragen komen vanuit een traject dat ik ben aangegaan met ouders en een meisje van 7 jaar waarbij er vanuit de ouders naast de contextmoeilijkheden een vermoeden is van een kindproblematiek. Ikzelf zie dit niet direct en kader het gedrag voornamelijk als reactie op de woelige context. Vanuit deze situatie hebben we beslist om een belevingsonderzoek af te nemen. De keuze is gemaakt om dit door een andere collega te laten afnemen (met als doel: een extra paar ogen die meekijken).

Gebeurt dit nog? Zijn er indicaties om dit net wel of net niet te doen?

- Opletten dat deze hertestening niet gebeurt vanuit conflict tussen ouders en therapeut!! Dus ook hier weer eerst voldoende samen met de ouders bespreken wat beider visie op kindfactor en contextfactor is, zelfs de en-en van deze factoren en hun circulariteit benadrukken.
- Een evaluatiemoment inlassen (vb op einde van schooljaar / na een jaar therapie / ...) bij een lopende therapie is altijd zinvol. Dit kan gepland worden zowel in ouderbegeleiding als met het kind. Gebeurt meestal via gesprek, maar kan ook met enkele projectieve technieken. Liefst niet dezelfde als tijdens het eerste onderzoek. Zo'n evolutiebespreking geeft ook de kans om de werkpunten voor de volgende periode samen met kind en ouders vorm te geven.
- Bij een lopende therapie kan de therapeut het verschil tussen een gewone sessie en een evaluatiesessie aangeven door dit niet in de therapiekamer maar in gesprekslokaal (dat voor onderzoek) te doen. Hoeft niet een volledige sessie te duren...
- De keuze voor een collega die de hertestening doet is een goed idee, maar wordt in vb van Julie nu mogelijk nog wat teveel in de rol van 'scheidsrechter tussen de 2 visies' gezet.
- Evaluatie kan ook door collega die enkele therapiesessies en een oudergesprek van achter de spiegel mee volgt (met medeweten van ouders en kind uiteraard).

2. Problemen en valkuilen TIJDENS het belevingsonderzoek

(Anouk) Kinderen die zelf van het projectieve weg treden en realiteitsgesprekken blijven installeren, of die tijdens een projectieve test (bijna) uitsluitend over realiteit spreken. Bv. bij de huis-tekening een huis heel sec beschrijven zoals dat van hun of iemand die ze kennen, bij de persoon-tekening een vriendje beschrijven zoals die in de realiteit is OF telkens in een projectief verhaal gelijkenissen met de realiteit benadrukken of een gelijkaardig verhaal vertellen dat ze echt hebben meegemaakt.

--> Hoe gebruik ik dit correct in de verwerking? Kunnen hier ook 'projectieve interpretaties' uit voortkomen?

--> Hoe moedig ik hen aan het toch projectief te houden?

(Kim) Bij het afnemen van zowel van de Familie in dieren als HTP had ik een kind dat snel snel er van af wilde zijn. In begin startte ze wel maar wilde er eigenlijk niets over vertellen wat ze getekend had. Ik vroeg natuurlijk wel door, bleef heel dicht bij de tekening, benoemde een stuk wat ik zag op de tekening op basis van het weinige dat ze er toch van had gezegd maar echt het "fantasiestuk" van de vragen vond ze heel vreemd en antwoordde ze op met "hebben niks nodig" of "weet ik niet". Daarom heb ik hierop niet verder gevraagd, natuurlijk heb ik dit meegenomen in mijn notities. Maar bij mezelf voel ik dan precies alsof het niet goed was (eigen onzekerheid over het afnemen speelt hier misschien ook een rol). Het kind is ook nogal bepalend in de sessies. Het kind is hoogbegaafd (reeds vroeger gesteld). Ik heb bij dit meisje misschien constant het gevoel dat het haar niet echt interesseert (of doet alsof?). Ze is 7 jaar maar zit in het 3e leerjaar.

(Margaux) Wat als het materiaal dat je krijgt weinig projectief is?

Bv. als een kind dicht bij de realiteit blijft, bv. bij de HTP.

Dit zijn natuurlijk ook belangrijke observaties, maar kan je het kind op een manier toch extra stimuleren?
bv. als ze zichzelf of iemand die ze kennen tekenen en beschrijven bij de menstekening (HTP)

(Sieglinde) Wat als een kind tijdens de Raven blijft in de realiteit hangen en het op zichzelf blijft betrekken? Ondanks het telkens herhalen van 'het jongetje uit het verhaaltje'. Opvallend is dat hij op het einde aangeeft dat het jongetje uit het verhaaltje niet op hem lijkt.

- Belangrijk dat je je in eerste instantie houdt aan de standaardisering van de test (zie dag 2) maar soms hebben kinderen toch net 'iets anders' nodig om mee(r) in contact te kunnen komen met hun binnenkant. Het is dan belangrijk dat je dit ook noteert en hier rekening mee houdt bij het verwerken van het ruwe materiaal. Je gaat dan vooral stilstaan bij wat jij als hulpverlener hebt moeten doen om de geobserveerde dynamiek beter te begrijpen, te kunnen vasthouden, eventueel gedoseerd te kunnen teruggeven, ...
- vb: Bij kinderen die erg op de realiteit gericht zijn, of ook bij hypothese ASS, helpt het om goed aan te kondigen dat je nu een 'fantasie-oefening' gaat doen en dit desnoods zelfs eventjes samen te oefenen: "er was om te zeggen eens een door ons gefantaseerd kindje/ mannetje en wij gaan vanalles daarbij bedenken, moet niet echt zijn, gaat niet over jou want we fantaseren het hé", ook bij bijvragen meer nadruk 'wat gaan die verder doen' (ipv wat voelen ze).
- Vorm van afweer omwille van de aanspraken die door deze specifieke test nu op hem/haar gedaan worden? (kan zeker bij adolescenten sterk mee spelen!)
- Wat heeft dit kind nodig om zich open te kunnen stellen voor de aanspraken die op dat moment op hem/haar gedaan worden? Is er nood aan andere modus van functioneren aan te spreken (vb iets doen ipv praten?)
- Heeft het kind nood aan herhaling van kadering van het onderzoek?
- Of zijn er situaties in de realiteit die even uitgeklaard moeten worden voordat kind zich kan plaatsen in het onderzoek?
- Ga op zoek naar dat soort interventies dat het mogelijk maakt dat het kind innerlijke rust vindt en daardoor misschien ook iets meer bij zijn/haar belevingen kan komen (zie ook dag 2)
- Zie ook punt 5 'Kinderen die moeilijk te bereiken zijn
- Meegaan met het ontlenen van vb stripfiguur, maar 'nu bedenk jij dat die iets nieuw meemaakt'

(Tamara) Moment 1 (tijdens BO): wanneer er gedurende de sessies van het belevingsonderzoek signalen van onveiligheid/verontrusting op de voorgrond treden. In de casus ging het vooral over IFG en turbulente relatie ouders. Dit maakte dat er vele afwezigheden waren en de afname van het belevingsonderzoek over een langere periode is afgenomen. Focus werd uiteraard eerst gelegd op veiligheid (met nodige betrokken hulpverlening) maar werd het belevingsonderzoek dan best vroegtijdig beëindigd?

- Bij het plannen van belevingsonderzoek bevragen we bij het gezin ook of het wel haalbaar zal zijn om dit nu te plannen en of de praktische organisatie wel kan lukken (vb niet plannen in een examenperiode, of drukke werkperiode voor de ouders)
- Hoe is de indicatiestelling voor het belevingsonderzoek verlopen? We zouden de vraag kunnen stellen of de indicaties voor het opstarten van een belevingsonderzoek wel oké waren? Waren er in deze omstandigheden andere soorten interventies (nog eerst werken met het gezin bv,) nog eerst nodig? (zie dag 1)
- De vele afwezigheden leren ons hier veel over de zwakte van de context. Te bespreken in oudergesprek.
- Onvoorziene omstandigheden (ziekte van ouder, acute andere problemen in het gezin) kunnen soms maken dat de sessies van onderzoek tijdelijk stil gelegd worden. Dit zijn dan reële redenen om dat te doen, geen 'weerstand' of 'te weinig stabiele omgeving'.

- Herstarten na een periode van onderbreking best in gesprek met ouders en kind: er kan immers één en ander veranderd zijn of de doelstelling en hypothesen moeten even opgefrist in het geheugen...

(Tamara) Moment 2 (tijdens BO): casus, meisje van 9 jaar --> tussen eerste en tweede sessie van het belevingsonderzoek (individuele sessie met kind), vond er een heftige escalatie plaats thuis met verbaal en fysiek geweld (vader naar moeder toe, kinderen getuige). Deze info kreeg ik vanuit een collega die de ouderbegeleiding opneemt. In de eerstvolgende geplande sessie zelf zei / tekende het meisje er niets over. Hoe ga je best hiermee om? Bespreek je dit of blijf je starten vanuit wat het kind brengt op dat moment?

- Zijn er in het verleden nog situaties geweest met verbale en fysieke agressie tussen de ouders? Was dit al bekend vanuit de intake? Was dit al ergens een thema in je onderzoek?
- Hoe gaat het kind om met deze situatie : nu kan het het zelf precies nog niet delen. Wat betekent dit? Welke angst zou hieronder kunnen liggen (angst voor reactie van ouders? angst om disloyaal te zijn naar ouders? angst voor reactie van jou als hulpverlener, ...?). Welke hulp heeft het kind nu nodig om hierin wel al een stapje te kunnen, durven, mogen zetten?
- Hoe kan je als hulpverlener ook een steungevende, troostende (?) persoon mogen zijn. Je zou wel kunnen zeggen dat je van de ouderbegeleider gehoord hebt wat er thuis gebeurd is. Dan mogelijkheid geven aan het kind om er samen met jou bij stil te staan. Hierin echter niet pushen ! Het is wel belangrijk dat het kind jouw beschikbaarheid voelt en jij de situatie kan 'containen' maar verder moeten we het tempo van het kind volgen om deze gebeurtenissen een plaats te kunnen geven.
- Je kan aangeven 'er is iets heel moeilijk gebeurd, dat hoorde ik, en we kwamen hier al samen om oplossingen voor andere moeilijke dingen te zoeken. Daar spraken we vorige keer al over (vb slaapprobleem vanuit angst), misschien is dat een kleiner probleem, misschien even groot, misschien heeft het met elkaar te maken?'

(Tamara) Moment 3 (tijdens BO): een spelobservatie in de spelkamer - ga je vooral observeren of speel je mee, breng je actief zelf iets in? Ik vind het niet evident om hierin een evenwicht te vinden. Een spelobservatie in het kader van een belevingsonderzoek is toch anders dan een speltherapie.

- zie tekst spelobservatie Meykens & Breesch (2004)

(Tamara) Moment 5: casus waarbij we het belevingsonderzoek hebben moeten stopzetten omwille van teveel spanning en weerstand jongen. Had ik meer oog hiervoor moeten hebben bij de intake? Jongen die woont in voorziening, complexe context met ouders die onvoorspelbaar zijn en eigen psychiatrische kwetsbaarheid hebben (dossier jeugdrechtbank). Geprobeerd om de intake te laten doorgaan met ouders, begeleiding leefgroep en jongen. Maar ouders geraakten niet tot op het CGG. Zat deze jongen vast in dynamiek van loyaliteit? Onvoldoende veiligheid en mandaat om te spreken? In het CGG zien we regelmatig complexe dossiers waarvan kinderen verblijven in een voorziening en ouders afwezig/onvoorspelbaar zijn, hoe kunnen we best hiermee omgaan?

- Hoe is inderdaad de indicatiestelling gebeurd? Hoe kon/kan er met alle partijen een werkrelatie opgebouwd worden? Zie ook dag 1 : indicaties - tegenindicaties
- Wanneer er tijdens het onderzoek heel veel spanning optreedt, ga je op zoek naar de betekenis van dit overladen geraken door het affect. Kan je dit al linken aan de intake? Is dit 'plots', 'uit het niets' of toch te linken aan een bepaald thema, een bepaalde situatie?
- Zoeken hoe dit kind het affect ook in de hier-en-nu situatie kan bemeesteren bv door iets te doen, er over te mentaliseren?
- Kan kind met jouw hulp terug wat innerlijke rust vinden? Welk soort hulp was dat dan → kan ook belangrijk element zijn in verdere aanpak!
- Als het kind dreigt te overspoelen is het soms nodig te overwegen de testing stop te zetten. Indien je via spelobservatie wel contact krijgt → nagaan wat helpt in de contactopbouw, welk soort

gehechtheidspatroon we misschien al zien en van daaruit denken over wat verder mogelijk/wenselijk is.

- We doen nog geen belevingsonderzoek als kind nog maar pas in een nieuwe context (leefgroep, pleeggezin,...) woont
- Als we vanuit de context ook wel onvoorspelbaarheid vd sessies verwachten, stellen we alvast vanaf het begin een sessie meer (vb 5) voor, zodat er dan toch nog voldoende sessies overblijven als er één wegvalt. Een sessie die overbodig is annuleren is makkelijker dan één bijvragen.
- Mogelijks kent dit kind dat ook in zijn leefsituatie: iets dat afgesproken/beloofd is, gaat niet door. Je kan dit enomeen dus ook tot thema maken in een gesprekje.
- Als een onderzoek echt stop gezet wordt, kan je zelf een afrondend kaartje sturen waarin je je latere beschikbaarheid ook vernoemt.

(Eline) Toen ik een paar jaar terug werkte in een zelfstandige praktijk nam ik wel belevingsonderzoek af. Ik was toen echt nog beginnende en erg zoekend.

Een situatie die me toen nog bijgebleven is, is een 7-jarige jongen die niet wou beginnen met het belevingsonderzoek. Hij tekende niet graag, zei hij. Ik heb geprobeerd om dan de 4-afecten mondeling te bespreken, maar dat wou hij ook niet doen. Hij is toen beginnen spelen en ik ben overgeschakeld naar observatiesessies. Als ik hierop terugkijk, zou ik dit wel anders willen aanpakken en misschien meer doorzetten.

- Zie ook punt 8 : Spanningsregulatie
- Zie ook dag 2 : algemene opmerkingen rond opbouw van het contact

(Astrid) Tijdens de afnames van de opdrachten kunnen sommige kinderen heel veel vertellen. Bij sommigen vind ik het dan ook lastig te weten wanneer ik hen moet laten verder vertellen en wanneer ik hen moet afremmen/bijsturen. Voornamelijk bij de NSST verhalen kom ik dit al eens tegen. Hier vind ik het lastig in te schatten of het kind zijn verhaal nog aan het afmaken is of het kind overgegaan is tot spelen en niet meer bezig is met de opdracht.

(Reinhilde) Gelijkaardig als de voorgaande is het begrenzen op een soepele manier, terwijl je het kind ook niet volledig wilt afremmen. Het is voor mij soms een moeilijk evenwicht om de ruimte te 'geven' aan het kind te tonen hoe het met de situatie omgaat, versus het bijsturen wanneer bv. een opdracht niet wordt volbracht. Bv. het onderbreken van iemand die zeer uitgebreid verteld om ervoor te zorgen dat we op tijd kunnen afronden.

- Sommige kinderen vertellen veel blijven tekenen om andere dingen (bv het doorvragen, het te dichtbij komen) te vermijden. Zo kunnen ze dus controle houden over de situatie.
- Als je 'verhaal' herhaalt ook op je toon letten. We hebben soms de neiging om op het einde van de zin onze toon ook de hoogte in te laten gaan. Sommige kinderen zien dat als een aanwijzing om nog meer te vertellen !
- Ook vanuit het "goed willen doen" verhaal blijven vertellen/blijven tekenen zolang als je schrijft ! Je mag gerust helpen om verhaal ook korter te laten zijn bv door dit woordelijk aan te geven of zelfs te tonen op je blad 'hoeveel' ze mag vertellen (blad hoeft niet volgeschreven te zijn).
- Als een kind dan nog lange verhalen blijft vertellen zou je ook eens kunnen stoppen met schrijven om zo eens te zien wat dit betekent voor het functioneren (blijft ze dan nog zo lange verhalen vertellen?). Belangrijk om hierin een weg te zoeken zodat ook alle verhalen aan bod kunnen komen.
- Is het een nog erg associatief functionerend kind?
- Ook inhoudelijk grootse verhalen kunnen op bovenstaande manier begrepen worden (controle, goed willen doen,)
- Zou kunnen rivaliseren zijn over wie de baas is: agressie in de vorm van passief verzet en vermomd als ijver... in materiaal nagaan of thema agressie/ omgaan met eisen van volw vaak passief uitgewerkt wordt, of eerder alleen ivm presteren.

- Ook denken aan je eigen time-management. Indien je al in de sessie opgemerkt hebt dat een kind veel en lang vertelt moet je inschatten of je nog tijd genoeg zal hebben om bepaalde opdrachten af te nemen. Soms is het beter om laatste deel van een sessie te gebruiken voor een gesprekje op realiteitsniveau, een vrije tekening te laten maken, ...

(Reinhilde) Ouders die aanvankelijk bij aanmelding aangeven van start te gaan met een belevingsonderzoek bij hun kind, maar gedurende het traject vaak afzeggen en moeilijk in te plannen zijn.

- Bij het plannen van belevingsonderzoek bevragen we bij het gezin ook of het wel haalbaar zal zijn om dit nu te plannen en of de praktische organisatie wel kan lukken (vb niet plannen in een examenperiode, of drukke werkperiode voor de ouders)
- Zeker eerst de tijd nemen om even na te gaan wat maakte dat afspraken niet konden doorgaan (waren praktische besommeringen de hoofdzaak van het niet kunnen nakomen van de afspraken, waren er andere oorzaken? defensie??)? maar ook polsen waar ze ondertussen misschien wel nog rond bezig zijn geweest.
- Met hele context zoeken naar manier om continuïteit van de contacten te kunnen garanderen
- Als het onderzoek terug opstart is het belangrijk om ook met het kind even stil te staan bij wat geweest was; wat vraagstelling was/nu is en proberen zicht te krijgen hoe het kind dit allemaal beleefde, beleeft .
- Terug aanknopen bij de onderdelen van de eerste sessie, vb de tekeningen er terug even bijhalen, vernoemen waar jullie het al over gehad hebben, en dan pas naar de nieuwe opdrachten gaan...
- Als een onderzoek echt stop gezet wordt, kan je zelf een afrondend kaartje sturen waarin je je latere beschikbaarheid ook vernoemt.

(Reinhilde) Alle info bijhouden (opschrijven) terwijl je een evenwicht zoekt tussen het inzetten op de relatie en het verzamelen van de informatie.

- Zoek naar een manier waarop je info kan bijhouden : gebruik afkortingen, steekwoorden, ... Je kan na de sessie je tekst ook wat aanvullen, uitschrijven. Zeker als kinderen ellenlange verhalen met veel details geven kan je in je nota's bv aanhalen 'herhaling' en schrijf je enkele kernwoorden op (zie ook dag 2).
- Het is inderdaad belangrijk om vooral het contact met het kind te laten primeren boven het zo woordelijk mogelijk alles uitschrijven.
- Denk ook aan het uitschrijven van tegenoverdrachtsgevoelens, eigen emoties, reacties, ...

3. Problemen en valkuilen NA een sessie van, of het hele belevingsonderzoek

(Sieglinde) Wat als het kind tegen de ouders, na de sessie vertelt wat hij heeft getekend (zoals Familie in Dieren) en ouders dit teruggeven tijdens een oudergesprek. Bv. "m'n zoon heeft verteld dat hij mij (mama) getekend heeft als olifant en papa als vogel" (fictief).

- Er is niets mis met het feit dat kinderen vertellen wat ze gedaan hebben tijdens een sessie. Dat kan zo zijn als bv thuis komen na een schooldag en dan vertellen wat ze die dag op school gedaan hebben.
- Belangrijk is wel stil te staan waarom ouders je dit tijdens een oudergesprek vertellen. Wat riep dit bij hun op? Vonden ze dit bv gewoon grappig, of waren ze wat verward, verontrust, ...? Hebben zij het gevoel dat het kind dit vertelde om hun te kwetsen of misschien net om aan te geven dat het 'niets fout' heeft gezegd, ...? Wat zegt dit ook weer over hun belevingen en welke mogelijke impact kan dit hebben op hun relatie, op hun kijken naar hun kind? Of proberen zij via deze weg wat meer inzicht te verwerven bij de innerlijke belevingen van hun kind (welke dan misschien gecorrigeerd moeten worden of vertaald, ...)?

- Ouders proberen dmv zo'n vraag ook wat te leren over hoe een psycholoog werkt, hoe gaat die aan de slag na zo'n tekening, niet per sé slecht bedoeld, wel nieuwsgierig. Verduidelijking kan hier dus nuttig zijn: vb vgl met hoe therapeut volwassenen ook nadenkt over een droom die iemand vertelt...

(Sieglinde) Onlangs had ik een CAT afgenomen bij een meisje, waarbij ze goed verhalen kon verzinnen en vaak uitgebreid vertelde. In het begin vond ze dit moeilijk, maar naar het einde toe ging het veel vlotter en leek ze er plezier in te hebben. Nadien tijdens een gesprek met ouders gaf moeder aan dat het meisje verteld had over de verhalen die ze moest maken en dat ze dit echt moeilijk vond en vaak niet wist wat te vertellen. Ik was ergens geschrokken omdat ik dit niet zo aanvoelde had. Op dat moment wist ik ook niet echt goed hoe hierop te reageren.

- Verhalen 'hier' (tijdens sessie) en 'daar' (thuis) kunnen anders zijn. Wat zou dit kunnen betekenen? Heeft het kind dit zo gevoeld (en kan zij haar binnenkant dan goed afsluiten) wat dan betekent dat er wel nog werk is aan het zoeken naar wegen dat zij ook negatief gekleurde emoties kan/mag delen in het contact met jou. Of heeft het kind het nodig om affect om te keren bv uit angst voor mogelijke reactie van ouders als het verteld dat het heel fijn was? ... Loyaliteit naar ouders? (misschien een aanvoelen dat ouders het wat moeilijker hebben met wat "er daar gebeurt?"). Gebeurt wel vaker bij kinderen in echtscheidingssituatie: kameleon zijn in wat je vertelt naar wie.
- Sommige kinderen met ASS worden getriggerd om vooral 'negatief gekleurde emoties' te delen. Deze lijken dan vaak ook 'overheersend' te zijn alsof er geen andere gevoelens bestonden/bestaan.
- Onderzoeker ervaarde in de sessie zelf ook de moeite die kind aan mama vertelde, maar zag wel evolutie daarna naar wel kunnen. Met ouders nadenken over dat ze eerste deel vertelde en niet tweede deel... Herkennen ze dat ook in andere situaties?
- Ook hier is de vraag : waarom vertelt moeder dit nu? Is er tijdens het gesprek een aanleiding om dit te doen? Voelt moeder bv ergens rivaliteit?
- Vooral aangeven dat het goed is dat moeder dit deelt en dat jij als psycholoog hierover verder wil nadenken. Gebeurt dit in andere situaties (vb school) ook?

(Laura) P. – 9 jaar oud

Ik nam vorig jaar een belevingsonderzoek af bij een jongen van 9 (P). Hij werd aangemeld omdat hij erg moeilijk negatieve emoties kon uiten en benoemen. Men vroeg zich af wat er in zijn hoofd omging en hoe hij zich voelde.

Bij de eerste sessie valt reeds op dat P zeer weinig 'eigen fantasie' heeft. Hij lijkt te blokkeren wanneer hier beroep op gedaan wordt en grijpt al snel naar fictieverhalen uit strips, series en games, zonder eigen fantasie in te brengen (bijvoorbeeld: bij de HTP tekent hij gewoon figuren vanuit een serie, bij de bijvragen vertelt hij ook letterlijk over hun leven in die serie). Als hij niet kan antwoorden op een bijvraag, zegt hij 'ik weet het niet'. Dit gebeurt redelijk veel. Aanmoediging en geruststelling lijken hem niet te helpen. Hij lijkt 'uit te loggen'.

Doorheen de volgende sessies zien we ook zijn gebrek aan eigen fantasie. Ook valt op dat hij volledig blokkeert wanneer het gaat over zijn innerlijk specifiek, maar ook wanneer het gaat over gevoelens in het algemeen. Bij de 'I feel pictures' loopt P opnieuw volledig vast. Hij barst in tranen uit en geeft aan het niet te weten. Ook bij de vier affect tekeningen logt hij helemaal uit. Het lukt hem niet om over gevoelens na te denken, of hierover te tekenen (hoewel hij erg graag tekent). Opnieuw barst hij in tranen uit. Sociale steun lijkt niet helpend om uit zijn gevoel te geraken.

Tijdens elke sessie zien we minstens 1x dat P uitloft. Bij de laatste sessie komt hij volledig overspoeld aan. Hij klampt zich vast aan zijn vader. Tussen het wenen door kan hij alleen maar zeggen dat hij niet wil. Vader vertelt dan dat hij al enkele moeilijke dagen achter de rug heeft. Tijdens de sessie zelf blijft P nog een tijdje met zijn hoofd op de tafel liggen. Ik probeer wat met hem te praten en hem wat gerust te stellen. Even later lukt het hem weer recht te zitten en starten we toch met de sessie.

Mijn vragen hierbij:

§ HTP: Is het OK als een kind fictieve personages tekent en over hun leven uit de strip/serie/... vertelt, of moet je toch aandringen beroep te doen op eigen fantasie?

- De vraag stelt zich waarom het kind zo vasthoudt aan deze figuren? Zijn ze helpend om toch al iets van emoties, gedragingen, bekommernissen, ... te kunnen delen? Zit het kind vast in angstige gevoelens (wat gaat er gebeuren? wie ben jij en wat ga jij doen? ...) en kan het zich enkel via deze weg staande houden?
- Een kind vertrekt soms vanuit dergelijke figuren uit verhaal of film, maar voegt dan toch zijn eigen (soms kleine) veranderingen aan, die zijn dan nuttig! En ook bevragen: wat vind jij beste/slechtste in verhalen van die figuur? Wat zou je in een nieuw verhaal van die figuur laten gebeuren?
- De aanmeldingsklacht was ook 'moeilijk negatieve emoties kunnen uiten'. Het is dan ook niet verwonderlijk dat we dit tijdens het onderzoek ook zullen tegenkomen. Maar, dan wordt het natuurlijk zoeken via welke weg er wel al iets kan gedeeld worden (bv via de omweg van 'andere kinderen ...'; of ga je meer in de "doe" modus gaan : situaties laten uitspelen ...? Wat heeft het kind nu nodig om zich te kunnen openstellen voor dit hulpaanbod? Misschien dat uitgebreide spelobservaties meer handvatten zouden kunnen geven?
- Was belevingsonderzoek nu al op zijn plaats?

§ Hoe ga je best om met het volledig overspoeld zijn? Ik heb hier in eerste instantie sociale steun proberen bieden en hem gerust proberen stellen, maar dit leek niet te helpen. Ik heb dan het welzijn van P voorop gesteld en de opdracht(en) onderbroken. Toch weet ik niet hoe je hier best mee kan omgaan?

§ Bij de laatste sessie stond ik zelf een beetje met mijn mond vol tanden, P kwam volledig overspoeld aan. Ik vroeg me af of het hier beter is de sessie te verplaatsen? De mensen in kwestie kwamen van ver en daarom besloot ik het wel te proberen, maar ik vond het moeilijk en wist ook hier niet hoe ik het best kon handelen.

- Wat betekent dit overladen geraken door het affect? Kan je op bewust niveau er een gesprekje over hebben en brengt dit al wat rust of is er meer nodig?
- Zoeken naar hoe dit kind het affect ook in de hier en nu situatie kan bemeesteren bv door iets te doen, er over te mentaliseren?
- Kan kind met jouw hulp terug wat innerlijke rust vinden? Welk soort hulp was dat dan → kan ook belangrijk element zijn in verdere aanpak
- Als het kind dreigt te overspoelen is het soms ook nodig om te overwegen of je de testing op zich beter afbreekt.
- Er kan echt een actie vd PI nodig zijn: vb voor een K was niet duidelijk of K alleen naar huis moest na de sessie of op P moest wachten; PI heeft dan kort gebeld met M en daarna kon de sessie pas beginnen. Een K kan zich pas richten op wat je vraagt als de stress om dergelijke bekommernis weggenomen is.

§ Bij P waren er erg veel zorgen rond (uiten van) gevoelens. In het belevingsonderzoek blokkeerde hij ook bij elke opdracht rond gevoelens, zijn innerlijk en zijn beleving. Wat doe je het beste in dit geval? Hieruit kon ik wel concluderen dat de emotieregulatie niet gezond is: hij valt telkens terug op 'ik weet het niet' en wordt dan volledig overspoeld, lijkt van de wereld. Het lukt hem niet om een innerlijke connectie te maken met affect. Hij krijgt negatieve emoties niet gereguleerd. Maar rond het inhoudelijke ben ik zeer weinig te weten gekomen.

Zie spanningsregulatie

(Laura) E. – 7 jaar oud

E is een meisje van 7 jaar oud, kind van gescheiden ouders dat momenteel op internaat verblijft en weekends afwisselend bij moeder dan wel vader doorbrengt. Ze wordt aangemeld omwille van vragen

rond emotioneel welzijn: hoe voelt E zich? Zit ze op haar plaats op het internaat? E slaapt sinds kort in bij moeder en vader, wil niet meer alleen slapen. Moeder en vader kunnen hierop moeilijk neen zeggen. Over het algemeen zagen we doorheen belevingsonderzoek dat E een zwakker meisje is en functioneert op kleuterniveau. Dit zagen we doorheen het hele onderzoek naar boven komen. Het is voor haar moeilijk om te differentiëren (alles is goed of alles is slecht) en te concretiseren (alles, niks, iedereen, ...). Haar taalontwikkeling, spelniveau (onderzoeken, spullen ordenen, ...), vaardigheden, werkhouding (half op stoel zitten en op knieën, rondfladderen doorheen de sessies) enz. tonen dat ze wat onder haar leeftijd functioneert.

Mijn vragen en opmerkingen hierbij:

§ Doorheen alle sessies: E leek een erg laag concentratievermogen en een erg lage taakspanning te hebben. Ze wandelde meer rond doorheen de ruimte dan ze op haar stoel zat. Ze fladderde van hier naar daar en nam alles vast wat ze zag (we zaten nochtans in een erg prikkelarme kamer). Erg nieuwsgierig, veel vragen bij alles wat ze ziet. Gaat ook constant door het raam kijken. Zelfs als ik de gordijnen sluit, opent ze deze gewoon terug. Erg prikkelgevoelig: bij alles wat ze hoort en ziet, is ze afgeleid. Onderbreekt mij erg regelmatig om dingen te tonen, te vragen, uit te leggen, ... erg chaotisch verloop van de sessies. Ik vond het heel moeilijk omdat ik voortdurend mijn draad kwijt was, ik kon niet volgen met alles op te schrijven wat ze deed en zei. Erg moeilijk om haar 'erbij te houden'. Moeilijk: vragen om op haar stoel te blijven zitten, of haar gewoon laten doen? Hoe ga je best om met zo'n situaties?

- We zullen nadenken over dit aandachtsprobleem een onvermogen, een conflict of controlerende coping is, maar ook of het betekenis heeft in relatiegroei en een manier is om zich in relaties staande te houden.
- Weerspiegelen van de acties om zo de spanning in woorden weer te geven en situatie te leren mentaliseren : "amai, voor jou mag het nu al gedaan zijn precies, jij hebt eventjes een kleine pauze nodig,"; 'jij kan goed zien en horen en jij wil graag veel weten ...', 'jouw lijfje vindt het precies lastig om even rustig te zijn,'
- Jonger functionerend kind gaat ook letterlijk veel nog via het lichaam ontdekken, verkennen, ... Zoeken wanneer en hoe ze wel al in staat is om enige mentalisering op te kunnen brengen. Soms is het nodig om externe sturing te geven aan het kind : bv via klokje,
- Nood aan dosering van taakspanning?
- Maakt het kind er ook een relationeel gegeven van: bepaalt het kind of hij/zij al dan niet verder werkt. Kan dit ook een gedeeld iets worden: kan het kind aangeven dat hij even een pauze nodig heeft?
- Belangrijk is dat K ervaart dat je samen met hem wil zoeken hoe hij met de gevoelde spanning ook anders kan omgaan (niet enkel situatie ontvluchten).

§ HTP: het huisje dat E tekende was mijn huisje, ze tekende als persoon mij, enz. Wat doe je best hiermee?

Zie punt twee : problemen en valkuilen tijdens het belevingsonderzoek

§ Bijvragen vond ze moeilijk en ik kreeg heel vaak het antwoord 'alles en dat was het' of 'niks en dat was het'. Motiveren lukte niet. Dit was zo voor alle bijvragen doorheen het materiaal.

- Bijvragen dienen om verdieping van affecten en openvouwen van denken van een kind te bekomen. Niet om een verhaal langer te maken of per sé te weten telkens "en hoe ging het verder, wat was het einde,..." We zijn geen 'detective' over de 'waarheid'.
- Uitingen van het kind die voor jou niet duidelijk zijn of erg oppervlakkig lijken, ...kunnen steeds bevraagd worden maar we houden natuurlijk steeds rekening met de mogelijkheden, verdedigingsnaden van het kind. We gaan op zoek naar welke modus van functioneren het kind het meest in de gelegenheid stelt om zijn binnenkant te tonen, er mee(r) in voeling te komen, En dit

vraagt wel enige fijngevoeligheid vanwege de onderzoeker uit. Dit wil echter niet zeggen dat je spanning steeds dient te vermijden, je gaat net op zoek hoe en tot hoever het voor het kind draaglijk is.

- Op zoek gaan naar wat maakt dat het kind dit nog niet kan. Is er nog geen gedeeld probleembesef? Dient de afweer om controle over eigenheid te kunnen behouden,...?
- Via projectief en ander materiaal in het onderzoek op zoek gaan naar typische defensiemechanismen van dit kind. Hierop in verdere fase van behandeling op werken!
- Eventueel ook via "de omweg" van "andere kinderen" thema's al eens bespreken. Zo misschien ook dichter bij dit kind kunnen komen.
- Ook dien je hier rekening te houden met de relevantie van de verkregen info langs deze weg!
- Als een kind dreigt te overspoelen dan kan het ook nodig zijn om de testing af te breken!
- Ga op zoek naar dat soort interventies dat het mogelijk maakt dat het kind innerlijke rust vindt en daardoor misschien ook iets meer bij zijn/haar belevingen kan komen (zie ook dag 2)

§ Tijdens de laatste sessie was er een zeer duidelijke relatietoetsing. Meermaals probeerde ze de rollen van zichzelf en mij als proefleider om te draaien. Ze zei dan zelf bv dat ik een verhaaltje moest vertellen bij de CAT, of ze stopte gewoon met wat we bezig waren om mij volledig te beginnen spiegelen. Bij de vrije tekening bootste ze ook mij na en tekende ze allemaal horizontale lijnen op het blad, waarmee ze nadeed dat ik noteerde doorheen de sessie. Hierbij wist ik ook niet meteen goed wat zeggen of doen.

- Inderdaad binnen relatiemodus: imiteren om wat te ontsnappen en controle te houden, maar dit 'papegaaien' is toch al in meer gesublimeerde en leeftijdsgepaste vorm dan vierkant protest of weigeren....
- Soms helpt het om in speels moment kort eventjes haar de baas te laten zijn en jij de volger, en daarna jij weer de baas en zij de volger + verwijzen: op het einde vd sessie nog 5 minuutjes waarin jij mag kiezen en ik moet nadoen of meedoen.

§ Zij moest ook in één sessie 4x naar het toilet, wat erg veel tijd van de sessies kostte. Ook tijdens andere sessies moest ze telkens minstens 1x naar het toilet. In het begin dacht ik dat het een vorm was van lichamelijke regulatie, maar naar het einde toe denk ik wel dat ze echt moest. Toch, dit blijf ik ook een moeilijk gegeven vinden om te weten om welke van de twee redenen ze dit deed.

- Is dit vaak moeten gaan plassen/ even weg gaan uit een situatie een klacht die tijdens de intake ook al gesteld werd (vb doet ze dat ook op school / in leefgroep?)?
- Goed dat je link met stressregulatie, relatiemodus en gehechtheidsstijl hierbij overdenkt, is niet of-of maar vaak en-en
- Brengt het aangaan van het contact deze spanning teweeg en/of de verwachting dat zij meer van zichzelf moet laten zien (verwachting exploratie van haar binnenkant)
- Spanning letterlijk niet "binnen kunnen houden". Zoeken naar manieren om spanning meer "mentaal" te laten zijn én te reguleren. Als onderzoeker nadenken over wat je in je aanbod wat moet doseren (vb jouw contact: blik meer afwenden?) en misschien meer hulp-ik zijn hier en daar?
- Komt het in haar materiaal ook voor dat figuren weggaan uit een situatie als het moeilijk wordt, als het saai wordt?
- Kan ook nieuwsgierigheid zijn: hoe zit rest vh gebouw of verdiep er uit? zit wie mij bracht nog in de wachtkamer?...
- Niet direct, maar nadat het al paar keer voorviel: verwijzen naar leeftijd en klassituatie. 'Op 7 jaar kunnen anderen kindjes al even wachten, zoals op school wachten tot als het speeltijd is... zou je dat hier ook eens kunnen proberen om even op te houden tot straks?'